

עיוור ושינוי פני המלחמה

בגלל הקושי הרב להילחם בתוך ערים העדיפו הצבאות מאז ומתמיד להימנע מלחימה כזאת. הבעיה היא שכל מרכזי הכובד של המדינה המודרנית מצויים בערים הגדולות. אם נימנע מכניסה לערים, לא נוכל להכריע מלחמות, גם אם נצליח להשמיד את צבאות האויב. המסקנה היא איפוא שלצבאות בכלל ולצה"ל בפרט אין שום ברירה, אלא להילחם במקום שבו בוחר האיום להימצא ולפעול - למרות ניסיון העבר ולקחיו. לביצוע המשימה הזאת מסייעת העובדה שבמקביל לתהליך העיוור התפתחה גם מהפכה טכנולוגית - ובתוכה מהפכת המידע - שפתחה בפנינו דרכים חדשות לעשות טוב יותר משימות, שקודם לכן נרתענו מהן או שלא יכולנו כלל לבצען

תא"ל (מיל') גדעון אבידור

תמצית

מרכזי כובד צריכה להשפיע על אותם המרכזים, אך אלה מצויים במקומות שבהם מעדיפים צבאות שלא להילחם. הראשונים לעשות שימוש בנתונים האלה היו גורמי הטרור, לוחמי החופש והמהפכנים למיניהם: מאז שנות ה-70 של המאה ה-20 עברו כל אלה מההרים ומהיערות לפעולה מתוך הערים ובתוכן.

לצבאות לא נותרה איפוא ברירה, אלא להילחם במקום שבו בוחר האיום להימצא ולפעול, למרות ניסיון העבר ולקחיו. אם לא תהיה לנו יכולת להכריע מלחמה בעיר, תהפוך העיר לעיר מקלט, והשמדת צבא אויב מחוצה לה לא תביא אויב עקשן לכדי כניעה, אלא רק אם יידע בוודאות כי המרחב האורבני אינו מבצר שלא ניתן להכניעו.

במקביל לתהליך העיוור התפתחה מהפכה טכנולוגית - ובתוכה מהפכת המידע - שיצרה כלים חדשים לחשיבה ולשימושים המרחיבים את האופק האנושי. אחדים מהיישומים האלה משפיעים גם על הדרכים לניהול המלחמה ופותרים בפנינו דרכים חדשות לבצע טוב יותר משימות, שקודם לכן נרתענו מהן או שלא יכולנו כלל לבצען.

הדרכים הנוכחיות לניהול הלחימה נובעות מתפיסות שגובשו במאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20 תוך התאמות לטכנולוגיות ולאמצעי לחימה שפותחו במהלך השנים. אלה כמו גם אלה לא קידמו את היכולת להילחם בסביבה אורבנית.

לחימה בשטחים בנויים הייתה מאז ומעולם אירוע טראומטי עבור צבאות בכל העולם, ולא במקרה כתוב בכל תורות הלחימה כי יש להימנע מלחימה כזאת כל עוד אין הכרח לעשותה.

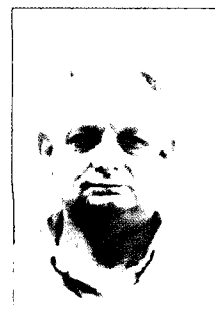
התפשטות תהליך האורבניזציה בעולם יחד עם התפתחויות חברתיות וטכנולוגיות אחרות יוצרות מצב שבו במרבית מדינות העולם מתגוררים רוב התושבים בערים, וכמעט כל ענייני המדינה ותושביה מתנהלים ממרכזים המצויים בעיר ופועלים מתוכה.

תורות הלחימה המקובלות כיום דוגלות בתפיסתו של קלאוזביץ כי המלחמה היא המשכה של המדיניות תוך שימוש באמצעים אלימים, וכוונתה להשפיע על מקבלי ההחלטות של היריב לקבל את ההחלטות הנכונות (מבחינת הצד שפועל נגד היריב).

שינוי הפריסה הפיזית של האוכלוסייה והשינויים הארגוניים המערכתיים ממקמים את מרכזי הכובד הלאומיים (החברתיים, הכלכליים והשלטוניים) בתוך הערים. לחימה מול

בכל תורות הלחימה כתוב כי יש להימנע מלחימה בשטחים בנויים כל עוד אין הכרח לעשותה

קצין שריון לשעבר.
עוסק כיום בניהול
ובייעוץ

יתרה מכך, חלק ניכר מהאמצעים החדשים כלל אינו מתאים ללחימה בשטחים בנויים.

כאשר נדרשו חוקרים ומדענים לפרוץ מעבר לגבולות המוכרים, לפתח יכולות חדשות ולהרחיב את אופק הידע האנושי, פותחו תיאוריות שונות, שאחת מהן, תורת הכאוס, הביאה במהלך השנים לפיתוח טכניקות פעולה בסביבה לא ליניארית – טכניקות שנוחלות הצלחה מרובה במדעי החלל,

הפיזיקה, הביולוגיה ומדעים דומים.

אחת הסיבות שתורות הלחימה לא מצאו פתרון נאות ללחימה בסביבה אורבנית היא שהסביבה הזאת מתנהגת במידה רבה על-פי מאפיינים של סביבה לא ליניארית, ואילו תורות הלחימה הן ליניאריות במהותן.

התאמת הארגון הצבאי ותורת הלחימה שלו לפעולה בסביבה לא ליניארית עשויה לתת מענה טוב בהרבה מהמענה הנוכחי ללחימה בסביבה אורבנית ואולי אף להקנות לצבא אותן היכולות שיש לו מול אויב בשדה הפתוח. כדי לא להישאר ברמת הרעיון הערטילאי אני מדגים בסיומו של המאמר דרך אפשרית להתמודדות עם בעיית הלחימה באמצעות התאמתה של תורת הלחימה.

הקדמה

בטרם אנתח את השפעת העיור על הדרכים שבהן אנו מנהלים מלחמות, צריך להבהיר מספר יסודות שיסייעו לנו במלאכת הניתוח בהמשך.

אנו נוטים לשייך את הגורמים המשפיעים על חיינו לשלושה ממדים:

■ כוח עליון – אמונתנו במשהו הגדול מאיתנו, משהו שאיננו שולטים בו, ואין לנו כל השפעה עליו.

■ אמנות – משהו הנוצר על-ידי כשרון אנושי, גאונות, דמיון יצירתי וכוחות דומים לאלה. איננו מבינים את מקור הכוחות האלה או את מאפייניהם, אבל בכל אחד מאיתנו טמון משהו מהם, ולכן אנו יכולים ליצור.

■ מדע – משהו שאנו יכולים להתבסס עליו, אנו יכולים למדוד או לספור אותו; משהו שאנו יכולים לתכנן לפיו, ליצור על בסיסו, להפעיל אמצעים שיצרנו ולשלוט בתוצאות.

כאשר נדרש קלאוזביץ למקם את המלחמה בעולם המושגים האנושיים, הוא עשה שימוש בפרספקטיבה הזאת

ומיקם את המלחמה ביו המדע לאמנות והוסיף כי המלחמה היא ממלכת אי-הוודאות, והצלחה במלחמה דורשת רבות מגאונותו של המצביא וכן מזל. קלאוזביץ אף פירט ופירש כי "מטרת המדע היא ידע, ומטרת האמנות היא יצירתיות" (קלאוזביץ, "על המלחמה", ספר 2, פרק 1, עמ' 148).

במחצית השנייה של המאה ה-20 התפתחו רעיונות חדשים, הנובעים מתיאוריית הכאוס, ואשר מציגים גישה שונה לפרספקטיבה הזאת. לפני שאתקדם בדיון, יש להבהיר את המושגים הבאים:

■ כאוס – תווה ובוהו, ערבוביה, מצב ללא סדרים (אברהם אבן-שושן, המילון העברי המרוכז, עמ' 283).

■ מערכות לא ליניאריות – מערכות שבהן השלם שונה מסך חלקיו. אנו יכולים להבחין כיצד פועלות המערכות האלה, אבל איננו יכולים לחזות את תוצאות פעולותיהן בדייקנות.

■ מערכות ליניאריות – מודלים ומערכות הנובעים מהעקרונות המדעיים שקבע אייזיק ניוטון, שעל פיהם אנו יכולים לחשב ולחזות תוצאות של פעולות בדיוק רב. מדובר בקביעות שעליהן מתבסס מרבית המדע המודרני, ומהן נובעות הטכנולוגיות המודרניות.

אם נשתמש בהבחנות האלה למיקום המלחמה, נציב אותה בממד שבין המערכות הליניאריות והלא ליניאריות. ההבדל המרכזי בין שתי הגישות האלה הוא שבאבחנה השנייה נתפס האדם כמי שיש לו יכולת רבה יותר להבין, להשפיע וליצור.

קלאוזביץ לא הכיר את תורת הכאוס, ולמה שהוא לא ידע הוא קרא אי-ודאות. על-פי הגישה השנייה אי-ודאות היא תוצאה של חוסר ידע, שניתן להשיגו או להתגבר עליו בדרכים שונות. המעבר מרמה אחת לאחרת הוא מעבר מרמת הידע המלא, דרך הידע החלקי אל רמת חוסר הידע המוחלט. המדע המודרני פיתח דרכים לנהל מערכות לא ליניאריות דינמיות מורכבות. הדרכים האלה מיושמות בעיקר במדעי הפיזיקה, המתמטיקה וההנדסה ויש להן שימושים רבים גם במדעים מדויקים אחרים.

פעולה בסביבה לא ליניארית נעשית על-ידי פירוק הפעולה השלמה למרכיבים קטנים ככל האפשר והפעלתם במתואם על-פי התוכנית הכללית ועל-פי ההתפתחות הרגעית. דוגמא אופיינית לשימוש כזה היא הפעלת מנועי

גנרל קרל פון-קלאוזביץ

מיקם את המלחמה בין מדע לאמנות. המלחמה היא ממלכת אי-הוודאות, והצלחה בה דורשת רבות מגאונותו של המצביא וכן מזל

ניווט של טיל המשייט בחלל לתיקון סטיות ולשמירת כיוון. הדרכים האלה עשויות לסייע לנו גם בניהול מערכות צבאיות מורכבות ודינמיות ובכלל זה בניהול המערכה הצבאית המורכבת מכולן – הלחימה.

מניסיוננו אנו יודעים כי אנו מסוגלים להסביר כל פעולה צבאית – על התפתחותה ותוצאותיה – בנייתוח לאחור באמצעות תחקיר ובחינה. התגובה האופיינית המתקבלת ממפקדים בעת הצגת הממצאים והלקחים היא: "זו חוכמה שלאחר מעשה. אילו היינו יודעים את כל זה לפני הביצוע אזי...". כלומר, אין כאן כל כוח עליון או אי-ודאות שנתונים ממעל, אלא חוסר מידע או חוסר ידע אצל מקבלי ההחלטות ברמות השונות.

כאשר אנו עושים זאת כתחקיר, כל האלטרנטיבות כבר נופו עבורנו, וחוסר הודאות נעלם, אבל באמצעות תהליך ניתוחן של הפעולות לפרטיהן בדרך של סיבה ומסובב מתאפשר לנו ללמוד על דרך התפתחות הלחימה שערכנו ולהיווכח כי כולה מעשה ידינו ופרי החלטותינו שלנו. אם נשליך את הטכניקות האלה על שיטות התכנון והבקרה שלנו, אנו עשויים לקבל יכולות גבוהות יותר של ניהול ושליטה, ובאמצעותן לפתור טוב יותר בעיות סבוכות יותר מכפי שאנו רגילים בהן היום.

סביבה אורבנית היא מערכת של מערכות, שכאשר הן פועלות זו לצד זו הן יוצרות מערכות לא ליניאריות מורכבות. תהליך העיור המודרני מגדיל עשרות מונים את התופעה הזאת. יכולתנו לנהל בהצלחה פעולות בממד אורבני היא תוצאה ישירה של מידת יכולתנו להבין את המערכות האלה ואת אופן פעולתן.

מלחמה היא חלק בלתי נפרד מחיינו. היא נערכת סביב בתינו בטכנולוגיות שאנו מפתחים ורוכשים. היא יצירה אנושית: כפי שאנו יוצרים אותה, כך אנו יכולים להשפיע על התנהלותה. כאשר משתנות דרכי חיינו, אנו חייבים להתאים אליהן גם את הדרכים שבהן אנו מנהלים מלחמות. אם השינוי בדרכי חיינו הוא כה גדול עד כדי שינוי מהותי, אנו חייבים לפרוץ את גבולות דרכי החשיבה "המקובלות" שלנו ולחפש דרכים חדשות כדי להתמודד עם המהות המתהווה. כשניסח אייזיק ניוטון את שלושת חוקיו, הוא אמר כי החוקים שלו אינם מסבירים כל דבר. אבל החוקים האלה נתנו בידינו די הסברים כדי להניע 300 שנות פיתוח טכנולוגי ולהביא אותנו אל דור המחשב ולנחיתה על הירח. אף שחוקיו של ניוטון אינם מסבירים הכול, נוח לנו מאוד עם המערכות הליניאריות הדטרמיניסטיות שבהן $2=1+1$. הרבה יותר נוח לנו בהן מאשר עם המערכות הדינמיות המורכבות הלא ליניאריות ועם הכאוס, שאיתם מתמודד המדע המודרני. אבל נראה שכפי שנדרשה פריצת הגבולות הניוטוניים על

מנת לחקור את החלל, כך גם מדע המלחמה נדרש לחצות גבולות כדי להתמודד עם מרחב שעד היום היווה מכשול ומגבלה, ולא היו לנו פתרונות טובים להתמודד איתו – המרחב האורבני. המהפכה הטכנולוגית מעמידה לרשותנו כלים חדשים, וצריך לעשות בהם שימוש.

התהליך האורבני גורם ליותר מורכבות

כדי להמחיש זאת נתבונן בנושא אחד שנחזור אליו בהמשך הדיון: "מרכז כובד" ו"מרכז עוצמה". בספרות הצבאית קיימות הגדרות רבות למושג "מרכז כובד". קלאוזביץ הגדיר את מרכז הכובד כ"טבור כל העוצמות והתנועות, שבו מותנה הכול. זוהי הנקודה שנגדה צריכות להיות מכוונות כל עוצמותינו". (קלאוזביץ, "על המלחמה", ספר 8, פרק 4, עמ' 595). ובמקום אחר הוא אומר: "מרכז הכובד מצוי תמיד היכן שמרוכזת המסה הגדולה והמכריעה ביותר" (ספר 6, פרק 27, עמ' 485).

אלא שבסביבה המודרנית קיימים מרכזים רבים המשפיעים על מקבלי ההחלטות, ואין הם מצטמצמים במרכז יחיד כפי שהיה בתקופת המלכים והקיסרים של אירופה במאות ה-18 וה-19. בתקופתו של קלאוזביץ היו מרכזי העוצמה הלאומית והצבאית באותו מקום גיאוגרפי ויצרו יחדיו את מרכז הכובד. מכאן, באופן טבעי, נבעה אסטרטגיית ההשמדה, שעליה אמר קלאוזביץ: "השמדת כוחות האויב היא העיקרון המכריע של המלחמה" (ספר 4, פרק 11, עמ' 258). אבל 200 שנים מאוחר יותר שוב אין זה המצב.

אנו מבחינים כיום במספר מרכזי עוצמה, המרכיבים את עוצמתה ואת חוסנה הביטחוני של מדינה. מרכז עוצמה הוא מוקד, שממנו מונעת או מופעלת מערכת. לכל מרכז כזה משקל סגולי משלו, הנובע מחשיבות המערכת שאותה הוא מפעיל וממיקומו היחסי בכלל מרכזי העוצמה. מרכז עוצמה יכול להיות וירטואלי או פיזי – על-פי טיב העניין. מרכז הכובד השונים הם ברמות חשיבות שונות. מרכז הכובד, "שממנו נובע הכול", הוא החשוב ביותר, אבל בשום אופן אינו עומד לבדו.

ברמה הלאומית נע מרכז העוצמה הפוליטי לתוך העיר ונשאר שם גם בעיתות מלחמה, וסביבו נוצרים מרכזי עוצמה נוספים – כלכליים, חברתיים, תרבותיים ואחרים – הפועלים כמערכות בימי שלום ובימי מלחמה כאחת.

מרכז העוצמה הצבאי הוא אחד ממרכזי העוצמה האלה, אך נותר מחוץ לעיר. מידת חשיבותו משתנה. לא תמיד הוא החשוב ביותר, והשמדתו, גם אם היא אפשרית, אינה מבטיחה שיושגו מטרות המלחמה.

המשמעות הנובעת מכך היא שנוצרת אפשרות להשפיע על מרכז הכובד באמצעות השפעה על מרכזי עוצמה אחרים,

מלחמה היא יצירה אנושית,
כפי שאנו יוצרים אותה כך
אנו יכולים להשפיע
על התנהלותה

מרכזים כאלה הם למשל:

● **האוכלוסייה.** שוב דבר אינו ניצב לבדו בעיר. ליחיד אין משמעות, אלא אם הוא חלק מארגון או מקהילה. לאנשים בתור מסה יש משקל מסוים, אבל אין להם עוצמה, אלא אם הם מאורגנים בדרך כלשהי. לארגון כזה יש הרבה צורות, המשתנות ממדינה למדינה ומתרבות לתרבות. ארגונים לובשים ופושטים צורות, כמו תנועות דתיות, פוליטיות, ארגוני עובדים, קהילות אתניות וכיוצא באלה. האוכלוסייה מוכוונת ומושפעת על-ידי מנהיגות המפעילה גופי שליטה של ארגונים, מנהיגים רוחניים, מפלגות וכיוצא באלה.

● **הכלכלה.** כוחות כלכליים, כמו תעשייה, מסחר, שירותים פיננסיים, תקשורת ושינוע נבנים לממדים לאומיים באמצעות מיזוגים, השתלטויות או חברות לאומיות ובין לאומיות. הם מופעלים ממרכזי עוצמה, ומפקדותיהם מצויות בתוך הערים, בסמוך למרכזי עוצמה אחרים, שאיתם הם קשורים לצורך פעולתם ומהם הם ניזונים. הכלכלה מוכוונת ומושפעת על-ידי מנהלות ארגוניות מרכזיות כמו מימון, ייצור, שיווק וכדומה. כלכלה היא גם התשתית שעליה נבנית העוצמה הכלכלית.

● **המדיה.** המדיה פורחת בסביבה העירונית, והיא גורם רב-השפעה המפעיל אינטרסים. המדיה חדלה מזמן להיות גורם אובייקטיבי מדויק והפכה לתעשיית מידע, המשמשת למטרות שונות ומוכוונת כלפי מרכזי העוצמה הלאומיים

ואנו יכולים לבחור מי מהם משרת את מטרותינו טוב יותר. במקרים רבים נבחר לפעול נגד מרכזי עוצמה כאלה ש"טופלו" במינון ובאינטנסיביות שונים, ובדרך כלל לא יהיה זה מרכז העוצמה הצבאי לבדו.

עיר ומלחמה

מנקודת המבט של ההיערכות למלחמה ניתן להבחין בין שלוש רמות של עיר:

- עיר מקומי.
- עיר לאומי.
- עיר גלובלי.

עיר מקומי

זו העיר עצמה, הריכוז הדחוס של מאות אלפי אנשים במרחב גיאוגרפי מוגבל. צבאות נרתעו מאז ומעולם מלנהל מלחמה בתנאים כאלה, ומתוך הרתיעה הזאת צמחה הקביעה האקסיומטית כמעט: "הימנע מלהילחם בתוך עיר, אם יש לך אפשרות אחרת".

העיר היא סביבה רב-ממדית, המאורגנת ופועלת כמערכת, או, ליתר דיוק, כמערכת של מערכות, המקושרת ומופעלת באמצעות מרכזי עוצמה. בתנאי הסביבה האורבניים מרכזי העוצמה האלה הם יעדי הלחימה. אלה הם שטחי המפתח, השטחים החיוניים והשטחים השולטים החדשים.

והבין לאומיים. המדיה – בשונה ממרכזי עוצמה אחרים – חסרה נכסים פיזיים (למעט תשתית לצורכי הפעלתה), אבל התוצר שלה הוא בעל השפעה גדולה. לכן דרכי ההתמודדות נגדה שונות מדרכי ההתמודדות נגד מרכזי עוצמה אחרים; אנחנו מנסים להשפיע על הפעלתה יותר מאשר למנוע אותה. תיארתי רק שלושה מרכזי עוצמה עיקריים, הפועלים ברמת העיור המקומי בצד מרכז הכובד שהוא הממשל. יש מרכזי עוצמה נוספים, בדרגות חשיבות שונות, ומאזן הכוחות ביניהם אינו קבוע: הוא משתנה על-פי המצב והעניין.

העיור הלאומי

בעוד העיור המקומי עוסק באנשים ובמערכות מקומיות, העיור הלאומי עוסק בפריסת עוצמות לאומיות. העיור הלאומי הוא תופעה שבה מקורות עוצמה והשפעה מתרכזים בתוך מספר מצומצם של ערים גדולות על חשבון הפריפריה. אלמנטים המרוחקים ממרכזי העוצמה האורבניים נחלשים, והכול נשלט ומכוון מהעיר. שטחו של "מרחב ההפעלה הלאומי" מצטמק ומתכנס לתוך הערים הגדולות. כתוצאה מכך מספר מרכזי העוצמה קטן, אך משקלם ועוצמתם גוברים פי כמה. מנתוני האו"ם וה"סי-איי-אי" עולה כי ב-2001 היו 65% ממדינות העולם מעוררות במידה כזאת, שיותר ממחצית תושביהן חיו בערים, ללא קשר למצבן הכלכלי או לצפיפות האוכלוסין הכוללת באותן מדינות.

כך, למשל, ירדן היא בעיקרה עמאן ואירביד, לוב היא טריפולי, סוריה היא דמשק, חומס וחלב, מצרים היא קהיר ואלכסנדריה, ואם נלך רחוק יותר – אוסטרליה היא סידני, מלבורן, וקנברה, צרפת היא פריז וכיוצא באלה. עוצמתה של מדינה אורבנית מבוססת על עוצמתה הכלכלית, החברתית והפוליטית, ועוצמות אלה הן עמודי התווך של הביטחון הלאומי שלה. תפקיד הצבא כמגן הלאומי העיקרי מאבד מחשיבותו, בעוד מרכזי עוצמה אחרים תופסים את מקומו.

ריכוז העוצמה במספר מוקדים מצומצם יוצר אפשרות להשפיע על כל המדינה – או על מקבלי ההחלטות בה – באמצעות יצירת השפעה על מספר קטן של מוקדים. כך מנסה כיום להשפיע הטרור.

ניתן לכוון מתקפה עתידית על בסיס אותו הרעיון, אם המתקפה מיועדת להשפיע על מקבלי ההחלטות ולא להשמיד כוחות או לכבוש שטח. פגיעה במערכת השלטונית באמצעות פגיעה במה שמקנה לה עוצמה או פגיעה במערכת התפעולית באמצעות פגיעה בתשתית או במערכות השליטה הן יעדים חיוניים ואולי אף יעדי ההכרעה במלחמות העתיד. באותה נשימה עלינו לזכור כי מוטל עלינו להגן על עצמנו

מפני לחימה כזאת, מאחר שזכויות היוצרים ללחימה בסגנון הזה אינן שמורות לצבאות הסדירים המודרניים הגדולים דווקא, ואין חיסון נגדה באמצעות עדיפות טכנולוגית או עושר באמצעים. הראיה לכך היא תקיפות הטרור באמצעות מתאבדים, מתקפת ה-11 בספטמבר 2001 וכו'.

המשמעות היא שכאשר מדינה הופכת להיות אורבנית, לאחר שהייתה אגררית, משתנה סדר העדיפויות של האחרים על הביטחון הלאומי שלה, נוצרות דרכים חדשות לעריכת מלחמה, נוצרת תשתית שותפים חדשה (לרוב לא מהמקצוע הצבאי) המשתתפת באופן פעיל, ואולי אף מכריע, בהתקפה ובהגנה.

הגלובליזציה

בעוד שהעיור המקומי והעיור הלאומי עוסקים באנשים ובמרכזי עוצמה המצויים בסביבתם הקרובה, הגלובליזציה עוסקת בכוחות חיצוניים ובהשפעתם על המדינה ועל הביטחון הלאומי.

תופעת הגלובליזציה במובנה הרחב – הכלכלי, הפוליטי, החברתי והתרבותי – קשורה קשר הדוק לתופעת העיור. למעשה אין גלובליזציה ללא אורבניזציה. גלובליזציה משמעה הגברת המעורבות החיצונית, הגברת חשיבותם של היחסים הבין-לאומיים, הגברת האינטנסיביות שלהם ויצירת מערכות בין-לאומיות חדשות.

הגבולות המדיניים של מדינות, שנקבעו במאות ה-19 וה-20, מאבדים מחשיבותם, ואנו רואים הסדרים חדשים, דוגמת האיחוד האירופי, המסדירים את הקשרים בין אנשים, בין מדינות ובין כלכלות. הבנק העולמי, האו"ם, כוחות בין-לאומיים ואחרים מעורבים באופן פעיל בפעולות בתוך מדינות ובין מדינות ובמיוחד בסכסוכים בין-לאומיים.

הגלובליזציה מסייעת לגופים של הסדר הישן, שלא יכלו להתמודד צבאית מול צבאות סדירים של מדינות. גופים אלה רואים כיום בעיר מרחב מועדף ללחימה, והמעורבות הגלובלית מסייע בידם, אם השכילו ליצור ולרכוש די אהדה ותמיכה בין-לאומיות.

האפגנים לחמו כנגד הרוסים באפגניסטן, הצ'צ'נים עשו זאת בגרוזני, הפלסטינים מנהלים כך את האינתיפאדות נגד ישראל וארגון אל-קאעידה מפעיל כך טרור בין-לאומי – ואלה הן רק דוגמאות אחדות מתוך הרבות שיש.

באופן דומה מסייעת הגלובליזציה למעצמות להפעיל את השפעתן באמצעות הגופים הבין-לאומיים במקומות שבהם הן אינן רוצות או אינן יכולות להיות מעורבות ישירות. חופש התמרון המדיני והצבאי שלהן לכפות את רצונן על מדינות שהתנהגותן אינה מוצאת חן בעיניהן גדל איפוא פי כמה.

העיר היא סביבה רב-ממדית, המאורגנת ופועלת כמערכת, או, ליתר דיוק, כמערכת של מערכות, המקושרת ומופעלת באמצעות מרכזי עוצמה

הרמות הבכירות יותר חשובות לא פחות.

מה צריך לעשות? היכן צריך להתחיל?

אנו צריכים להכיר בכך כי המצב השתנה; אנו צריכים לקבל

את העובדה שאיומי הסביבה שבה אנו מצויים כיום שונים מאלה שלהם הורגלנו ושאליהם התכוונו בעבר. אנו צריכים להכיר בכך שהשינוי נגרם בסביבה "אזרחית", לא צבאית, ועלינו לפתח את החשיבה הצבאית שעסקה בסביבה אחרת, שונה, לחשיבה יצירתית בכיוונים נוספים. זהו שינוי אבולוציוני שיש להסתגל אליו. אין כאן צעדים מהפכניים של שחור ולבן, אלא תהליך מעבר הדרגתי מסביבה אחת לאחרת.

עלינו לצאת לדרך הזאת מתוך המצב הקיים,

מתוך התפיסות הקיימות, ולפתח תורות לחימה ואמצעי לחימה הנובעים מתוך הקיים ועל בסיסו, אך מטרתנו צריכה להיות ברורה מלכתחילה: עלינו למצוא פתרון צבאי ללחימה בסביבת עולם אורבני על מנת לקיים את מחויבותינו לביטחון הלאומי של מדינתנו לפחות באותה רמה שסיפקנו בעבר.

ראשית, עלינו להעשיר את השפה שבה אנו משתמשים ולהקנות לה מערכת מושגים ומונחים שישרתו אותנו בתיאור המצב ובפיתוח התפיסות החדשות. בין אלה נמצא את:

- הרחבת מושג ה"קרקע" הדו-ממדי ל"סביבה" הרב-ממדית.
- הגדרת "מרכזי העוצמה" כ"שטחי מפתח".
- הגדרת המושג "יחסי עוצמה" האיכותי והפונקציונלי כחלק מהמושג "יחסי כוחות" הכמותי-ארגוני.
- הוספת "השפעה על מקבלי החלטות" כמטרת לחימה אפשרית נוסף על או במקום "השמדה" ולאור זאת:
- לפתח את תפיסת הלחימה האסטרטגית להשגת נקודת המיצוי (Culmination)² כתחליף לאסטרטגיית ההשמדה של הכוחות (Annihilation).
- לפתח את הגישה המעגלית (Concentric)³ ואת הגישה המשלימה (Integral)⁴ כדרכי תמרון חלופיות לגישת התמרון של מאמץ עיקרי ושל מאמץ משני (Main and Secondary Efforts).

אך לא רק מלחמה חמושה מתרחשת בדרכים האלה. במודע או שלא במודע סגנון הפעולה של תנועות כגון "גריין פיס" והתנועה נגד ארגון הסחר העולמי עושות שימוש בעקרונות האלה, ולאור הצלחתן היחסית אנו עלולים למצוא

את עצמנו מתמודדים עם גורמים רבים אחרים שילמדו את הלקחים ויבואו בעקבותיהן. אנו עשויים למצוא גם מדינות, המצויות בבעיה של יחסי כוחות ושל עוצמה ביחס למדינות אחרות, עושות שימוש באותם מודלים. במלחמת המפרץ (1991) ראינו ניצנים לכך, כאשר עיראק שיגרה טילים ותקפה את ערי ישראל בלי להניע שום חייל לעבר הגבול הישראלי. מלחמה על הבית ללא תנועת גייסות כבר אינה חיזוי היפותטי – היא עלולה להיות המקרה האופייני.

בו בזמן מעורבות בין-לאומית בסכסוכים מקומיים הופכת להיות מקובלת יותר ויותר, מאחר שהעניין בנעשה בתוך מדינה מסוימת הופך להיות אינטרס לאומי של מספר הולך וגדל של מדינות.

מנקודת המבט הצבאית, השפעת הגלובליזציה נראית גם בהקמת קואליציות צבאיות, המסבכות עוד יותר את הפעלת המערכות הצבאיות. לחימה קואליציונית מושפעת מאינטרסים ומשיקולים של גורמים שבעבר לא היו משולבים במידה דומה בקבלת ההחלטות, והמערכות הצבאיות צריכות להסתגל לפעול במסגרתם.¹

משמעויות

לסדר האורבני החדש משמעויות רבות לביטחון הלאומי בכל רמותיו – האסטרטגית, המערכתית והטקטית. ריכוז הביטחון הלאומי במרחב גיאוגרפי מצומצם משבש את ההבחנה בין הרמות האלה. פעולה טקטית ברמה הנמוכה ביותר יכולה להיות בעלת משמעות אסטרטגית ממדרגה ראשונה. שוב אין הן נפרדות על-ידי מרחק מקו מגע או על-ידי עוצמת ההתרחשות, אלא על-ידי מידת ההשפעה שיש לתוצאות הפעילות. הגדיר זאת רס"ן מהצבא האמריקני כשדיבר על "הרב"ט האסטרטגי" משלוש אלה הרמה הטקטית היא המטופלת כיום יותר מהאחרות, אבל שת

איומי הסביבה שבה מועל הצבא משתנים, והשינוי נגרם בסביבה "אזרחית"

זהו רק קצה הקרחון של רשימה שבודאי תגדל במהלך פיתוחן של דרכי חשיבה ופעולה חדשות. עצם השימוש במושגים חדשים או מתן משמעויות חדשות למושגים קיימים מולידים רעיונות ביצועיים לפעולה ופיתוחים דלתות וחלונות אל עולם צבאי שטרם מוצה.

השפעת שלוש רמות העיור על ניהול המלחמה

לכל אחת משלוש הרמות שהזכרתי השפעה על חלק מהתפיסות לניהול הלחימה. מדובר בהשפעה משולבת בין כל הרמות – אסטרטגית, מערכתית וטקטית.

הגלובליזציה משמעה מעורבות בין-לאומית, המפחיתה את חופש הפעולה של הצדדים במלחמה. מעורבות בין-לאומית עשויה ללבוש צורות רבות, שאחדות מהן מופיעות כיום מוקדם הרבה יותר מכפי שהורגלנו בעבר. בתכנונה ובניהולה של הלחימה אנו חייבים להביא בחשבון שעלינו לרצות מקבלי החלטות ודעת קהל במדינות המצויות הרחק מאיתנו, אם ברצוננו לזכות בחופש הפעולה הנדרש לנו למימוש מטרותינו. הכלי להעברת מסרים אליהם הוא המדיה על כל שלוחותיה.

מלחמה אורבנית היא מעין אולפן הסרטה פתוח למדיה הבין-לאומית, וכמעט שאין זה אפשרי לשלוט במסרים היוצאים ממנה. אנו חייבים להתחשב בכך, ואנו חייבים להיערך ללחימה בחזית הזאת כמו לכל לחימה אחרת.

צריך להפחית את התלות בכוחות החיצוניים לרמה שתאפשר לנו להשלים את משימותינו במינימום סיוע חיצוני, ושנוכל להשיג את מטרותינו לפני התערבות של השפעה חיצונית, העלולה לקטוע מבצעים בטרם הושלמו כל מטרותיהם. הזמן החופשי העומד לרשותנו לפעולותינו אינו נגזר יותר רק מעוצמת ההתנגדות של הצד השני, אלא גם מחלון הזמן הפוליטי החופשי העומד לרשותנו. בעידן של גלובליזציה אפשר לנצח קרבות, אבל אי-אפשר לנצח במלחמה, אם מפסידים בזירה הבין-לאומית.

הממד הבין-לאומי של המלחמה הוא חזית מקבילה ואקטיבית נוספת לפעולות הכוחות במגע מול האויב. אין בה דם, אש ותמרות עשן, אבל היא חייבת בתכנון ובפעולה כמו כל חזית אחרת. היא בלתי נמנעת, והיא משפיעה על תוצאות המלחמה במידה שלעיתים אינה נופלת מפעולות הכוחות הצבאיים. צריך להקצות לה כוחות, וצריך לשלב אותה כגורם משפיע בהערכת הזמן והמרחב ויחסי הכוחות. התכנון והפעולה מולה אינם רק במישור הדיפלומטי. היא מתחילה כסעיף בהערכת המצב ברמה האסטרטגית והמערכתית לבחירת דרכי הפעולה האפשריות ומגיעה עד לניסוח הוראות הפתיחה באש.

משמעויות העיור הלאומי לחימה

בתנאי הסביבה המתהווים אנו חייבים לבחון מחדש את

הגדרת האיום לביטחון הלאומי. הגבולות המדיניים והטבעיים איבדו הרבה ממשמעויותיהם הביטחוניות. איום יכול להופיע מלמעלה או מבפנים ללא כל תנועת צבאות מאיימת מעבר לגבול. אנו צריכים לבחון מחדש את עקרונות ההתקפה וההגנה שלנו כדי להיערך לקראת איומים כאלה, לבחון היכן וכיצד אנו חשופים לפגיעה, היכן אנו צריכים לתקוף כדי להשיג את מטרותינו ביעילות, במחיר סביר, ושניתן יהיה לממש את ההישגים למטרות שלשמן הפעולות הללו נערכו. אם ההכרעה בלחימה מיועדת להשפיע על מקבלי החלטות, והם נשענים על המערכות הפועלות בעיר ומופעלות ממנה, היכן צריכות להיות המטרות שאותן נתקוף כדי שניצור השפעה כזאת? ומהצד השני: על אילו מערכות אנו צריכים להגן כדי למנוע לחימה מהסוג הזה נגדנו? מפני מה צריך להגן עליהן?

השינויים שגרם תהליך העיור מוליכים לצורך בבחינה מחודשת – בעיקר בהגדרות ממדי הזמן והמרחב הלאומי, תנאי הסביבה ותנאי האווירה הפוליטית הלאומית והבין-לאומית. תוצאות הבחינה הזאת יעלו את הצורך לבחון את תאימות האמצעים העומדים לרשותנו או המופנים נגדנו כאיום, וכיצד אנו יכולים לנצל הזדמנויות חדשות ולהתגונן מפני סיכונים מזן חדש. לכל אלה צריך, בהמשך, להתאים תורת לחימה, שתוליך לתורה ארגונית ולפיתוח אמצעי לחימה תואמים.

למשל, אנו זקוקים לארגון הגנה אקטיבית של המרחב הפנימי של המדינה. אין מדובר בארגון של חילוץ והצלה, שהיה מספיק להתגוננות מפני תקיפות מהאוויר במלחמות העבר, אלא בארגון שיעמוד נגד איומים מגוונים, הבאים ממקורות שונים. ההיערכות המאולתרת והחפוזה נגד טרור האינתיפאדות צריכה לקבל מסגרת של קביעות ופיתוח תורתית וטכנולוגי. זו אינה תופעה חולפת, זו אחת מצורות הלחימה מכאן והלאה.

דוגמא אחרת: ציינתי קודם לכן את עקרונות המיצוי והגישה המעגלית המשלימה כתפיסות תמרון שיש לפתח. קלאוזביץ הגדיר את נקודת המיצוי כך: "נקודת המיצוי צריכה להיות הניצחון בכל מלחמה עתידית שבה השמדת האויב אינה יכולה להיות המטרה הצבאית, וקרוב לוודאי שכך יהיה המצב במרבית המלחמות" ("על המלחמה", ספר 7, פרק 22, עמ' 570).

שליפן עסק בתמרון המשלים בתוכנית 1905 לכיבוש צרפת, עת הכין את הצבא הגרמני למלחמה בצרפת (תוכנית שבוצעה תוך שינויים מהותיים בתחילתה של מלחמת העולם הראשונה ב-1914).⁵

שני העקרונות האלה מאפשרים לפעול ללא צורך בחזית קו מגע רצופה או בקיום קווי לחימה רצופים כתנאי למתקפה. פיתוחם התורתי ופיתוח אמצעי לחימה ואמצעים תומכי לחימה תואמים יאפשרו מגוון אפשרויות חדשות להפעלת הכוחות ולניהול הלחימה מול מרכזי העוצמה של המדינה

האורבנית ומרכזי הכובד שלה תוך הימנעות מלחמת השחיקה החזיתית או צמצומה הניכר. זו תחילת הדרך של תפיסה לא ליניארית, של יתר גמישות בהפעלת הכוח על-פי התפתחות הלחימה בפועל ובזמן אמיתי בסביבה רב-ממדית דינמית.

אלא שהדבר מחייב שינוי בבניין הכוח, במבנה הארגוני, באמצעי הלחימה באימון הכוחות ובהכשרתם. לדוגמא: ארגון צבאי מקובל מבוסס על אמצעי לחימה ועל מרחבי לחימה – אוויר, ים ויבשה, או, במילים אחרות, מטוסי קרב, מטוסי הפצה, שריון, חיל רגלים, ארטילריה, ספינות שטח, צוללות וכיוצא באלה. זה נכון והגייוני מהבחינה הארגונית ולבניין תשתית מקצועית.

אולם ארגון כזה יעיל בלחימה כל עוד שדה הקרב נבנה ללחימה במרחבים גיאוגרפיים – ה"קרקע". אבל כאשר במדינה אורבנית היעדים שלנו והמטרות שאנו עוסקים בהן הם מערכות מעשי ידי אדם, אנו צריכים שילוב שונה, מאחר שאנו עוברים מפעולה בשני ממדים, הניתנים להבחנה ולציון מדויקים, למרחבי לחימה רב-ממדיים ונגד מערכות ארגוניות וטכנולוגיות שהקשר שלהן לגיאוגרפיה הוא משני בהחלט. המערכות המלאכותיות אינן מכירות בחלוקה של אוויר, ים ויבשה. הן פועלות על בסיס משימות מוגדרות להשגת הישג תפעולי מסוים ולא על בסיס האמצעים המפעילים אותם. המערכות האלה הן מוכוונות תוצאה יותר מאשר

מוכוונות תהליכים או אמצעים. המרחב הסובל פחות מהתפתחות התהליך האורבני הוא המרחב האווירי, אף שגם בו הפעלת חיל אוויר שונה מהותית מההפעלה המקובלת בשדה הקרב הפתוח. למרבה הצער, גם חילות האוויר אימצו לעצמם את הסיסמא ה"יבשתית", הקוראת להימנע ככל האפשר מלחימה בעיר, והאפשרויות שהמרחב הזה מציע לנו רחוקות מאוד ממיצוי.

המרחב האווירי פותח אפשרויות נרחבות בתחומי סיוע המודיעין, סיוע אש, הולכת כוחות, סיוע לוגיסטי, סיוע

תקשורתי ול"א, אלא שכל אלה דורשים אמצעי לחימה שונים וכן מבנה ארגוני ותורת הפעלה אינטגרטיביים שונים, שמקורם לא דווקא בחיל האוויר, שיש לו משימות נכבדות אחרות בלחימה האורבנית.

דוגמא אחרת הנוגעת לתחומי הטכנולוגיה היא פריצת מגבלות קווי הראייה. כיום מבוססים מרבית אמצעי הלחימה על קווי ראייה, ואילו בטכנולוגיות הקיימות כבר היום ניתן לעבור לאמצעי לחימה בעלי יכולות ניווט עצמיות מוגבלות, המכוונים את עצמם או המכוונים מרחוק אל מטרות בתוך סביבה אורבנית. אמצעי לחימה כאלה למיניהם השונים

מקנים חופש פעולה נרחב הרבה יותר לכוחות שבמגע או בסיוע.

הכוחות תומכי הלחימה צריכים לבחון מחדש את ארגונם ואת תפעולם כפועל יוצא של ארגון המערך המתמרן והתפיסה המערכתית והאסטרטגית – לאחר שאלה יגובשו. מרחבי התמרון של הכוחות הם שונים, סוגי האמצעים המופעלים הם שונים, והיקף הצריכה הוא אחר. יש צורך להביא בחשבון קיום אוכלוסייה אזרחית בקרבת מרחב הלחימה או אף בתוכו. צירי התנועה חשופים לאיומים שונים מאלה של השדה הפתוח וכן הלאה.

צריך לשלב גורמים נוספים בתוך מערכי הלחימה ה"קונוונציונליים" שלנו, כגון גורמי מדיה, טיפול באוכלוסייה אזרחית, מומחי הנדסה אזרחית ועירונית לסוגיה וכיוצא באלה. הם חייבים להשתלב מוקדם ככל האפשר – החל משלבי התכנון הראשוניים. ברמות נמוכות יותר, כולל רמות הביצוע, יש צורך בגופי תכנון וביצוע מקצועיים הנגזרים מהרמה הבכירה של הגורמים האלה.

רבים מהגורמים האלה יבואו לידי ביטוי בעיקר בסיום הלחימה הפעילה, אבל תרומתם היא קריטית להשלמת השגתה של המשימה הכוללת. אנו חייבים לתכנן את "היום שאחרי" יחד עם תכנון הלחימה ולהקצות לכך כוחות ואמצעים. מלחמת "היום שאחרי" במלחמה אורבנית היא קריטית כלחימה עצמה ולעיתים אף יותר ממנה.

משמעויות העיר המקומי ללחימה תורת לחימה

בלחימה האורבנית, בשונה מלחימה בשדה הפתוח, אנו נלחמים במערכות דינמיות מורכבות ולא בקרקע. בפעולה נגד מערכת אין הכרח להשמיד אותה או לתפוס אותה ולשלוט בה על מנת להשיג את המטרה. לעיתים שיבוש, שיתוק או הרס חלקי של מערכת עשויים להביא לתוצאה הרצויה. המשמעות היא שאנו צריכים לבחון מחדש את המטרות ואת סדר

העדיפויות שלנו. הקריטי והקריטי פחות משתנים. זה חייב להתחיל בהבנה טובה יותר של הסביבה ושל הסיטואציה. המודיעין שלנו צריך לספר לנו יותר על מגמות, על כיוונים ועל התפתחויות של מערכות. בצד שרטוט המפות ומיקום המטרות אנו נדרשים לרכוש הבנה טובה הרבה יותר של "העולם האזרחי" שאנו עומדים לפעול בתוכו. אנו גם צריכים להכיר בכך כי בעולם האורבני אין "מצב סיום" (End State), יש רק מצב מועדף זמני, שבו מתקבלות החלטות קריטיות, וממנו מתפתח מצב חדש.

באסטרטגיית נקודת המיצוי מטרותינו הן להשפיע או

הגבולות המדיניים והטבעיים
איבדו הרבה ממשמעויותיהם
הביטחוניות. איום יכול להופיע
מלמעלה או מבפנים ללא כל
תנועת צבאות מאיימת מעבר
לגבול. אנו צריכים לבחון
מחדש את עקרונות ההתקפה
וההגנה שלנו כדי להיערך
לקראת איומים כאלה

סיוע הומניטרי בלבנון

לחימה אורבנית שוב אינה מאופיינת בתנועה ובאש בלבד, אלא מורכבת הרבה יותר

לקו המגע, בשיטת מערכות עוטפות-חופפות ומשלימות. אנו חייבים לספק לדרג הטקטי הנמוך (הפועל בריכוזיות) את האמצעים להשלים את משימתו. לאור מורכבות הלחימה בשטחים בנויים אנו חייבים להקטין את העומס המוטל עליו ולהקצות לו משימות שהוא יכול להשלים עצמאית ללא סיוע נוסף במהלך הלחימה. הרמה הטקטית הנמוכה צריכה להיות הומוגנית ככל שניתן ובעוצמה מספקת להשלים משימה אחת. מדובר בכוח שגודלו נע בין פלוגה לגדוד בסדרי הארגון הנוכחיים.

רציפות הלחימה יכולה להיות מושגת ומקוימת על-ידי מעבר כוח דרך כוח, סבבי פעילות מוגבלים ומתוכננים מראש וריבוי עתודות.

תוכנית לא ליניארית מצוות כוחות בהתאם למשימה קונקרטית, והיא נתמכת על-ידי סיוע מרחבי (ביזורי) באמצעות גופי סיוע

ייעודיים המוקצים מראש (ברמות הכפיפות השונות) ואשר כוללים: מודיעין, סיוע אש, תקשורת ולוגיסטיקה. כך מתאפשרת הפעלה לא ליניארית של תוכנית טקטית, שממילא לא ניתן לחזות בדיוקנות להיכן תתפתח לאחר תחילתה.

ראינו עד כה שני עקרונות משולבים: גופי תמרון במגע, הערוכים לפעולה במשימה קונקרטית, נקודתית, מוגבלת בהיקפה, שצירופם יחדיו יוצר מבנה זריז, פונקציונלי, בעל יכולת כוללת לרצף לחימה ולגמישות תפעולית. סביב גופי התמרון מצויות מערכות סיוע מרחביות, שאינן מוגבלות בזמן או במרחב, המתאימות לתמיכה ברציפות הלחימה ולסיוע ביצירת המסה הנדרשת להכרעת הלחימה הנקודתית.

על מנת לאפשר למבנה כזה לתפקד היטב צריך לערוך מחדש את מערכות הפיקוד והשליטה. פיקוד ושליטה בלחימה אורבנית מורכבים בהרבה מאשר במלחמה המשוריינת והממוכנת בשדה הפתוח. יתר על כן, העיקרון שתוארתי למעלה מטיל עומס כבד על המפקד (למעט ברמה הטקטית הנמוכה, שבה מלאכת הפיקוד פשוטה יותר). השיטה הנוכחית של C4I אינה מתאימה לכאן.

ליצור מצב העדיף בעינינו. האסטרטגיה הזאת שונה מהותית מהשמדתו ומהריסתו של הצבא היריב, המאפיינות את אסטרטגיית ההשמדה, השולטת כעת בכיפה. הכוחות היכולים להשיג זאת באים ממקורות רבים, ולא כולם מצויים בארגון הצבאי הנוכחי. לכל אחד מהם יש השפעה בעוצמה משתנה בזמן נתון, וזו "זורמת באופן דינמי" במהלך המבצעים. לחימה אורבנית שוב אינה מאופיינת בתנועה ובאש בלבד, אלא מורכבת הרבה יותר.

ארגון

לפעולה במרחב אורבני יש שתי תופעות מנוגדות. בעוד שברמה הטקטית הנמוכה ריכוזיות היא שם המשחק (טווחי מגע קצרים, צפיפות ודחיסות, זמן תגובה קצר, "מעורבות" של מבנים פיזיים גדולים וכו') הרי שברמה הטקטית הגבוהה יותר וברמה המערכתית אנו עוסקים בביזור נגד מגוון רחב של איומים, בשטח לחימה גדול, במעורבות

אזרחית ובמגבלות פעולה המונחות ממעל וכן הלאה.

לכל תופעה כזאת נדרשים ארגון אמצעים שונה, דרך פעולה אחרת וקצב פעולה שונה. הארגון שלנו חייב לתמוך בכל אלה. הארגון הצבאי המקובל כיום מבוסס על דרגים המכוונים לדחוף קדימה בכוח. הדרג המסתער בנוי ככוח משימתי משולב באמצעים רבים וכבדים, הנתמך מאחור במערכות סיוע קרבי ומנהלתי שיחדיו יוצרים עוצמה חזקה, לוחצת, על מנת לפרוץ דרך מערכי האויב להשמיד את כוחותיו ולתפוס את שטחיו. זוהי גישה ליניארית, הפועלת לאורך צירי התקדמות אנכיים לפריצה של מערכי אויב והתקדמות אורכית אל עורפו ואל יעדי ההכרעה שלו המצויים בעומק. הגישה הזאת אינה ישימה בעיר בת מיליוני תושבים (אלא אם נבחרת מראש דרך הפעולה של הרס מוחלט של העיר).

מהבחינה הפיזית העיר אינה נעה ממקומה ואינה מתמרנת; היא תחומה מראש. יעדי ההכרעה שלה מצויים לרוב במרכז, והם מוקפים בשטחים בנויים מכל עבריהם על כל משמעותיותיהם ללחימה. לכן אנו יכולים להחליף את השיטה של היררכיית הדרגים, הבנויה למלחמת תנועה אורכית-אנכית

הבקרה והשליטה בלחימה הלא ליניארית הופכות להיות ממשק קריטי להפעלת כוחות בלחימה, מאחר שעיקר הכוח טמון ביכולת השינוי וההתאמה של התוכנית ושל הכוחות לסיטואציה וביכולת לנצל הזדמנויות בעת היווצרותן. המפקדות שוב אינן מאופיינות כמותאמות לצורכי המפקד, אלא הן הופכות להיות מכפיל כוח ברמה הקרובה להגדרתן כאמל"ח.

הקריטיות של קבלת ההחלטות בזמן רלוונטי ללחימה מחייבת את המפקד להיות קרוב ליחידותיו הלוחמות, קרוב דיו כדי להבין את המתרחש, להחליט ולהשפיע בזמן רלוונטי להתפתחות הקרב.

הטכנולוגיה המודרנית מאפשרת לנו לדעת יותר ובזמן קצר בהרבה מבעבר. מהפכת המידע יצרה הרבה כלים לאיסוף מידע, להפצתו במהירות ולהצגתו. אין יותר הכרח בסמיכות פיזית של אנשי המטה למפקד לצורך בנייתה של תמונת מצב או לפיקוח על ביצוע פעולות. לכן ניתן לבנות שתי מערכות נפרדות – משולבות וסינרגטיות: מערכת בקרה ושליטה, הדומה למערכת המפקדות העיקריות המתקיימת כיום והפועלת במתכונת מרחבית-”רוחבית”, ומערכת פיקוד המתבססת על מבנה הדומה לחפ”קים הנוכחיים ופועלת במתכונת משימתית ”אנכית” המקבילה לפעולתם של מערכי התמרון.

כעת ניתן לראות תמונה שלמה – של מערכת ריכוזית וביזורית משולבת, המבוססת על עקרונות פעולה לא ליניאריים, המתאימה לתמרון מעגלי-משלים ולשינויים מהירים ויעילים בצוותי כוחות, בכיווני פעולה, בהקצאת אמצעים, בבחירת שיטות הפעולה, בוויסות לחצים וכיוצא באלה.

סיכום

צבאות נלחמו מאז ומתמיד בסביבה אורבנית ותמיד חזרו מהקרב עם אותה המלצה. אך בעוד שלצבאות יש דעה אחידה בעניין, העולם אינו קופא על שמדיו, והתופעה האורבנית מתפשטת במהירות, וכבר כיום היא התופעה הדומיננטית בארגון חיינו בעולם כולו, והשפעתה אינה מצטמצמת למבנים הנדסיים ולצפיפות.

גם אם נוח לנו עם הקביעה הישנה, איננו יכולים להרשות לעצמנו להסתתר בצילה. אנו מאחרים ב־20-30 שנה אחרי ההתפתחויות של ”העולם האזרחי”. יותר ויותר שומעים פוליטיקאים מפי הגנרלים שלהם כי ”הבעיה איננה צבאית – איננו יכולים לפתור אותה”. מובן שהם אינם יכולים לפתור בעיות פוליטיות או סוציאליות, אבל בעבר הלא רחוק יכלו גנרלים להביא באמצעות לחימה לשינוי במצב ברמה המשפרת את עמדות המוצא של הפוליטיקאים, ואילו כיום הגנרלים שמחים בחלקם, אם הם מוציאים את חייליהם מאזורי הלחימה בעודם בחיים.

מלחמה היא חלק בלתי נפרד מההווה של החברה האנושית

מימיה הראשונים, וכוח צבאי אפקטיבי הוא מכשיר חיוני לשלמותה ולהשגת מטרותיה של מדינה ריבונית. כאשר אנו מאבדים את יכולתנו הצבאית, אנו מחלישים את מדינותינו, ובמצב הנוכחי תהליך העיור עושה לנו בדיוק את זה.

אינני מאמין שאיננו יכולים למצוא דרכים טובות יותר לפעולה ולהחזיר לעצמנו את עוצמתנו. אם יכולתנו פוחתת, הרי זה לא משום שהופיע משהו הגדול מאיתנו שאיננו יכולים להתמודד איתו, אלא משום שאנו נמצאים בנתיב הלא נכון יותר מדי זמן, והגיע הזמן לחפש נתיבים אחרים.

הדרך שהצגתי נועדה להראות כי יש דרכים כאלה. היא אולי אינה הפתרון הטוב ביותר, אבל הגיע הזמן להתחיל לחפש.

הערות

1. למשל, אחת הבעיות הפרוזאיות, שהכוח הבינלאומי נתקל בהן בקוסובו, הייתה הוראות פתיחה באש שונות של מדינות שונות.
2. נקודת המיצוי – נקודת הזמן והמרחב, שבה עוצמתו של כוח צבאי כבר אינה מספקת כדי למלא את משימתו, ולכן המשך התקפתו או הגנתו (כשהוא התוקף או המגן) עלול להביא לכישלון ואפילו להתמוטטות – **מילון למונחי צה”ל**, 1998, עמ’ 431
3. Concentric line of operations – ”אלה היוצאים מנקודות מפורזות ונפגשים באותן נקודות”. **ז’ומיני**, פרק 3, מאמר 21, עמ’ 93
4. ”גישה משלימה – Gesamtschlacht – Integral operation – משלבת שדות קרב מבוזרים ומערכות בודדות למסגרת ’מערכה אינטגרלית’, שבמסגרתה פעולה צבאית אינה מצטמצמת לתמרון בשדה הקרב הנוכחי שלה, אלא מצטרפת-מצטברת בהשפעתה על המערכה המכרעת עם הכוחות העיקריים של האויב. הגישה המשלימה מכירה רק בתנועה מתואמת ורצופה שמטרתה אינה קרב מסוים או ריכוז כוחות אויב מסוים במקום נתון, אלא הפעלה דינמית של העוצמה הצבאית נגד האומה כולה”. מתוך: **”German Strategy in the Age of Machine Warfare 1914-1945”, in Peter Paret (ed.), Makers of Modern Strategy From Machiavelli to the Nuclear Age**, p. 532
5. כאן אני עושה שימוש ברעיונותיו של שליפן – רעיונות שהוא לא התכוון אליהם. שליפן היה קשוח ומתוכנן לפרטים ולא השאיר מקום לקרב מתגלגל ודינמי, אבל באותה תקופה גם לא היו בידי האמצעים הטכנולוגיים העומדים לרשות מצביאים בימינו אלה. תמצית הרעיון המבצעי שלו הייתה ”אם אתה חלש מכדי לתקוף הכול, תקוף גזרה. יש לך הרבה וריאציות. אחת מגזרותיו של צבא הינו האגף, ואתה יכול לתקוף אגף. זה קשה מאוד ברמת הפלוגה והגדוד, אבל זה נעשה פשוט יותר ככל שהצבא חזק יותר, והוא נפרס על מרחבים גדולים יותר. איך לתקוף אגף של האויב?... לא מול האגף, אלא נגד קווי הנסיגה של האויב... זה יוביל מיידית לשיבוש דרכי הנסיגה של האויב ובאמצעות כך לבלבל ולמבוכה שייצרו את ההזדמנות לקרב עם חזית מהופכת, קרב השמדה בעורפו של האויב”. שליפן, **The Makers of Modern Strategy**, 1973, שערך Edward Mead Earl, עמ’ 193

